

”Osaanko mä nyt olla tarpeeks yliopistollinen?”

Työläistaustaiset yliopisto-opettajanaiset ja luokan kokemukset

Mari Käyhkö

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

Abstrakti

Luokka on suomalaisessa yliopistokeskustelussa nostettu esille lähinnä vain opiskelijoihin kohdistuvassa tutkimuksessa. Tässä artikkelissa analysoidaan 12 työläistaustaisen yliopisto-opettajanaisen luokkakokemuksia yliopiston arjessa. Yliopistossa toimivat työläistaustaiset naiset ovat eräänlaisia tilanvaltaajia, yksilöitä, jotka ovat tulleet tilaan, joka ei ole tarkoitettu heille. Analysoin luokkaa eletynä, yksilöllisesti koettuna ja samalla yksilön toimintaa säätelevänä, emotionaalisesti latautuneena mutta samanaikaisesti myös rakenteellisena kysymyksenä. Aineisto on tuotettu pääosin kollektiivisella muistelutyömenetelmällä. Luokka, osin kietoutuen sukupuoleen, konkretisoituu tutkimukseni naisten arjessa erilaisina vierauden, olemisen epävarmuuden, huijariuden, vajavaisuuden ja häpeän mutta myös luokkaylpeyden kokemuksina. Luokkaan kietoutuva vallankäyttö on rihmastonkaltainen osa akateemisen maailman itsestäänselvyyksiä, yhteiseksi oletettuja arvostuksia ja käytäntöjä. Naisten kertomassa piirtyy esiin myös, kuinka rakentuneet käsitykset itsestä muuttuvat hitaasti ja kuinka yliopistotyö ei vapauta naisia heidän elämänhistorioistaan ja emotionaalisista muistijäljistäään. Akateemiset työläistaustaiset naiset ovat eräänlaisia menneen ja nykyisen hybridejä, jotka ovat juuttuneet sosiaaliseen muodonmuutokseen.

ASIASANAT: yhteiskuntaluokka, yliopisto, sukupuoli, muistelutyömenetelmä

Johdanto

Puhuminen riittävän akateemisesti ja abstraktiotasolla on minulle vaikeaa. Olen liian varovainen heittäytyäkseni keskusteluihin. Sivistykseni pintapuolisuus ja ohuus paljastuisi, jos avaisin suuni. Tietenkin usein avaan ja osallistun luontevasti keskusteluihin, mutta pienikin lipsahdus saattaa herättää minussa voimakkaan tunteen väärässä

paikassa olemisesta: ”Minä en kuulu tänne”, ”minulla ei ole oikeutta olla täällä”.

Yllä olevassa aineistositaatissa yliopisto-opettaja pohtii omaa toimintaansa ja työläistaustan synnyttämää olemisen epävarmuutta keskiyläluokkaisen ja maskuliinisen kulttuurin kyllästävässä yliopistoinstituutiossa. Eletyistä luokan kokemuksista ei

yliopistokontekstissa kuitenkin juuri puhuta, sillä yliopisto on näennäisen luokkaneutraali instituutio, joka on vastentahtoinen havaitsemaan oman osallisuutensa yhteiskunnallisen eriarvoisuuden ja luokkajärjestyksen ylläpitämisessä (Morley 1997, 116; Tokarczyk & Fay 1993). Tämä ilmenee esimerkiksi siinä, kuinka luokka sivuutetaan, kun tarkastellaan eriarvoisuutta yliopiston henkilökunnan kohdalla. Myös tutkimuksissa on keskitytty luokkaa näkyvämmän, suoremmin identifioitavan sosiaalisen kategorian – sukupuolen – sekä sen kanssa risteävien muiden kategorioiden, kuten iän, analysoimiseen (esim. Husu 2001; Julkunen 2004; Koski & Tedre 2003; 2009).

Luokka on suomalaisessa yliopistokeskustelussa nostettu esille lähinnä opiskelijoihin kohdistuvassa tutkimuksessa (esim. Kivinen, Hedman & Kaipainen 2007; Käyhkö 2014; Nori 2011). Opetus- ja tutkimushenkilökunnan kohdalla luokkakysymys kätkeytyy ammattilaisuusretoriikan taakse sekä meritokraattisiin pohdintoihin sosiaalisesta liikkuvuudesta yksilötasolla: siihen oletukseen, että luokka ei olisi enää merkityksellinen tekijä yliopistoon pääsemisen jälkeen (Puwar 2004, 154). Yliopiston uusliberaali kulttuuri piilottaa luokan yhä voimallisemmin sosiaalisista eroista riisuttujen ja näennäisesti vapaiden yksilöiden keskinäisen kilpailun taustalle. Luokkapuheen hiljaisuudesta huolimatta yliopistoinstituutio on hierarkkinen, patriarkaalinen ja elitistinen, erilaisille luokitteluille perustuva instituutio. Näin on siitä huolimatta, että 1960-luvulta alkaen yliopiston opiskelijajoukko on hyvinvointivaltiollisen koulutuspolitiikan myötä kasvanut ja moninaistunut (esim. Nevala 1999). Demokratisoimiskehityksestä huolimatta yliopisto rakentuu yhä maskuliiniselle keskiyläluokkaiselle¹ rationaaliteetille ja kulttuurille.

1 Viittaan keskiyläluokkaisuudella siihen, kuinka nyky-yliopistoinstituutiossa elää toisiinsa limittyen erilaisina kulttuurisina kerrostumina instituution vanha yläluokkainen, elitistinen historia sekä yliopiston demokratisoimis- ja massoittumiskehityksen myötä keskiluokkaisempi kulttuuri.

Ongelmallista on, että luokkaan ja sukupuoleen kytkeytyvät valtarakenteet naamioituvat neutraaleiksi normeiksi, jotka itsestäänselvyyksien lailla lävistävät arkista olemista ja toimintaa. Yliopiston keskiyläluokkainen kulttuuri ja luokkajärjestys tulevat näkyviksi ennen kaikkea niille, jotka ovat ”väärässä” paikassa ja ”vääränlaisia” (Bourdieu & Wacquant 1995, 158–159).

Tässä artikkelissa 12 työläistaustaista yliopistopettajanaista, joilla ei ole taustalla suvun akateemista kulttuurista perintöä, kertoo luokkakokemuksistaan yliopiston arjessa: siitä, mitä on olla maailmassa, jossa lapsuudenkodin kulttuurinen ja sosiaalinen maailma on näkymätön ja poissa-oleva. Yliopistossa toimivat työläistaustaiset naiset ovat Nirmal Puwarin (2004) käsitteen eräänlaisia tilanvaltaajia (*space invader*), ”vääränlaisia” kehoja ”väärissä” paikoissa: henkilöitä, jotka ovat tulleet tilaan, joka ei ole tarkoitettu heille. Yliopisto-opettajina ja yliopistonlehtoreina toimivat naiset ovat sukunsa ensimmäisiä ylioppilaita ja ainoita tohtoreita. Työläistaustaiset yliopistonaiset edustavat vieraan figuuria, mutta eivät ulospäin suoraan erottuvalla tavalla toisin kuin esimerkiksi Puwarin (2004) tarkastelemat rodullistetut vähemmistöt, mikä tuo kysymykseen omat erityispiirteensä.

Lähdin tuottamaan aineistoa muistelutyömenetelmän perinteen mukaisesti väljällä tutkimusidealla aloittaen naisten kokemuksista ja kertomasta: siitä, mitä on olla työläistaustainen, koulutettu nainen yliopistossa ja millaisissa yhteyksissä luokka nimenomaan elettynä kysymyksenä konkretisoituu yliopiston arjessa. Tässä artikkelissa keskityn tarkemmin naisten pohdintoihin kuulumisesta, omasta paikasta sekä oletettujen akateemisten kriteerien täyttämisestä. Nämä olivat kysymyksiä, jotka toistuivat naisten puheissa muistelukerrasta toiseen. Vaikka tämän artikkelin rajaus nostaa pintaan luokan pulmalliset kokemukset sekä rakenteellisen eriarvoisuuden, naisten luokkatausta

on heille myös resurssi ja käyttövoima. Analysoin luokkaa elettyinä, yksilöllisesti koettuna ja samalla yksilön toimintaa eri tavoin säätelevänä, emotionaalaisesti latautuneena mutta samanaikaisesti rakenteellisena kysymyksenä (myös Hey 2006, 296; Kuhn 2002, 121; Reay 1997, 26). Naisten yliopistossa olemiseen ja toimimiseen kytkeytyviä muistoja ja kokemuksia erittelemällä pohdin, kuinka rakenne ja intiimi kohtaavat ja kuinka yliopiston rakenteellinen vallankäyttö ”valuu” yksilön kokemuksiksi. Saatoin naiset yhteen keskustelemaan nimenomaan luokan kokemuksista, mutta muisteluissa luokan rinnalle nostettiin myös sukupuoli sekä muita naisia erottavia tekijöitä, kuten ikä.

Aineisto on tuotettu pääosin kollektiivisella muistelutyömenetelmällä, jossa muistelu ja kokemusten jakaminen tapahtuivat kahdessa 5–6 naisen ryhmässä. Feministisen tutkimuksen piirissä kehitellyn metodin tavoitteena on arkisia kokemuksia analysoimalla tehdä näkyväksi rakenteelliseen vallankäyttöön liittyviä kysymyksiä, jotka muutoin jäävät näkymättömiin tai joiden heijastumat yksilöllistetään (Haug ym. 1987; Kuhn 2002, 5). Yliopistosta keskusteltaessa tuodaan harvemmin esille henkilökohtaisia elettyjä kokemuksia tai eikielellistä ruumiin tietoa, sillä patriarkaalinen ja rationaalisuudelle sekä kilpailulle rakentuva akateeminen maailma on paikka, jossa ei ole tilaa tunteille tai oman haavoittuvuuden paljastamiselle (esim. Boler 1999; Gill 2009). Henkilökohtaisten kokemusten ja muistojen näytteille tuominen voidaan nähdä tiedettä likaavana (vrt. Douglas 2000) ja yksilöä stigmatisoivana tekona. Luokan kokemuksista ei ole lupa puhua senkään vuoksi, että tutkimukseni naiset ovat yhteiskunnallisesti etuoikeutetussa asemassa olevia, akateemisesti menestyneitä naisia.²

2 Naiset ovat syntyneet vuosien 1952 ja 1982 välillä, ja he ovat työskennelleet yliopistossa vajaan lukuvuodesta useaan kymmeneen vuoteen.

Yliopiston luokkajärjestys: keskiluokkaisuuden oletus ja ideaali

Yliopisto on historiallisesti katsoen ollut etuoikeutettujen, valkoisten yläluokkaisten miesten instituutio, josta naiset ja alemmat luokat on suljettu ulos (esim. Loveday 2015). Erityisesti 1960-luvulta alkaen aiemmin pelkästään eliitin ja etuoikeutetussa asemassa olevien luokkien koulutusväylät ja sitä myötä yliopisto työpaikkana ovat tulleet vähitellen hyvinvointivaltiollisen koulutuspolitiikan ja koulutusekspansion myötä myös ei-akateemisista perheistä tulevien ja naisten ulottuville. Koulutuksen lisääntynyt tarjonta ei kuitenkaan ole poistanut yliopiston rakenteissa ja käytännöissä elävää eriarvoisuutta. (Naumanen & Silvennoinen 2010, 68; Nevala 1999; Nori 2011, 11.) Yliopistossa elävät yhä sivistyssukujen kulttuuriselle ja sosiaaliselle pääomalle, kosmopoliittisuudelle ja itsevarmuudelle perustuvat hienovaraiset jaot sekä maskuliinisuuden ideaali (Julkunen 2004, 196). Uuden kerroksen vanhaan hyvinvointivaltiolliseen yliopistoon on tuonut yliopistolaitoksen managerialistinen uusliberaali käänne, jossa sen toimintaa ohjaaviksi arvoiksi on nostettu taloudellinen kasvu, tehokkuusajattelu, kilpailukyky ja kansainvälisyys (esim. Tomperi 2009; Ylijoki 2014).

Yliopistoinstituutio on monin tavoin hierarkkisesti järjestäytynyt ja ei-neutraali tila, joka edustaa hallitsevan luokan kulttuuria, vaikka on tärkeää havaita, että yliopistokenttä on sisäisesti eriytynyt elitistisiin ja kansanomaisempiin yliopistoihin ja aloihin (Ahola 1995; Nori 2011; myös Savage 2015)³. Akateeminen toimijuus kuitenkin kytkeytyy keskiluokkaisuuteen: menestyäkseen yksilön on omattava ”oikeanlaiset” kulttuuriset ja sosia-

3 Itä-Suomen yliopisto, jossa tutkimukseni naiset työskentelevät, luokituu yhdeksi kansanomaisimmista yliopistoista, jos katsotaan opiskelijoiden perhetaustaa ja yliopiston statusta (Nori & Mäkinen-Streng 2017, 333, 345).

liset resurssit sekä tehtävä oikeankaltaisia asioita tai tavoiteltava oikeanlaisia päämääriä, kuten kilpailun voittamista ja uraa (myös esim. Crozier & Reay 2011; Loveday 2015). Erityisesti 2000-luvulla markkinaperusteinen uusliberalistinen yliopistopolitiikka on lisännyt yliopistokentän ja yliopistoväen keskinäistä eriytymistä. Tämä on tapahtunut kiristyvän kilpailun, jatkuvan (globaaleilla) markkinoilla olemisen, tuottavuusvaatimusten sekä muuttuvien ideaalien muodossa. (Esim. Jauhiainen ym. 2015; Lund 2015; 2018; Nikunen 2014; Ylijoki 2014; Ylijoki & Ursin 2013.) Virallisen pätevyyden rinnalla keskeistä yliopistomaailmassa toimimisessa on, että osaa tehdä akateemisuutta sekä samalla luokkaa ja sukupuolta halutuilla tavoilla (Lund 2015; Søndergaard 2005). Akateemisen toimijuuden reunaehtojen kytkeytyminen keskiluokkaisuuteen konkretisoituu koulutuksen periytyvyytenä: siinä, kuinka akateemisesti koulutetun perheen nuoren todennäköisyys osallistua yliopistokoulutukseen on noin kahdeksankertainen verrattuna ei-akateemisessa perheessä kasvaaneeseen nuoreen (Kivinen, Hedman & Kaipainen 2007; Nori 2011). Myös yliopistossa työskentelevät naiset ovat tulleet miehiä useammin koulutetuista perheistä (Husu 2001, 75).

Ongelmaksi yliopiston luokkaistuneet rakenteet muuttuvat, kun niiden luokkaistunutta luonnetta ei tunnisteta ja kun etuoikeutetussa asemassa olevien erityinen kulttuuri esitetään neutraalina ja kaikille yhteisenä luonnollistettuna kulttuurina (Archer & Leathwood 2003, 234). Ne, jotka täyttävät yliopiston keskiluokkaisen ideaalin, eivät välttämättä kulttuurin ”luontaisuuden” vuoksi tunnista sitä luokkaistuneeksi, koska ovat itse keskiluokkaisen kulttuurin muotoilemia (Ahmed 2004, 148; Ojala 2011, 301). Hegemoniseen keskiluokkaiseen kulttuuriin kasvanut yksilö saa itselleen usein jo kasvatuksen myötä yleisesti hyväksytyt ja arvostetun elämäntavan, arvo maailman, resurssit ja olemisen tavat, joilla voi varsin sujuvasti edetä koulutuksen kentällä ja

toimia akateemisessa maailmassa luontevasti. Työläisperheestä lähtöisin oleva yksilö joutuu yliopistossa ollessaan useimmiten sopeutumaan kulttuurisesti vieraaseen ympäristöön, jossa työväenluokkaisella kulttuurilla ei ole käyttö- tai vaihtoarvoa (Nori & Mäkinen-Streng 2017, 334; Skeggs 2014). Työväenluokkainen kulttuuri, kuten keskittyminen sanojen sijasta tekojen maailmaan, on keskiluokkaisissa koulutusinstituutioissa nähty puutteena ja ”vääränlaisuutena”.

Suomalainen hyvinvointivaltiollinen koulutuspolitiikka on pyrkinyt erityisesti aiemmin tasamaan perhetaustoihin liittyviä lähtökohtaisia eroja. Tutkimukseni naiset ovat hyödyntäneet koulumenestyksen myötä tarjolla olleet mahdollisuudet ja hankkineet kouluttautumalla yliopistossa tarvittavia kompetensseja ja resursseja sekä institutionalisoitunutta pääomaa, siis tutkintoja. Kouluttautumisen tuottama uudelleen-sosialisaatio ja akateeminen meritoituminen eivät kuitenkaan muotoile yksilöä tyhjästä uusiksi, häivytä – saati poista – yksilön elämänhistoriaa ja tee oloa yliopistossa saman tien kotoisaksi. Työläistaustaiselta yksilöltä voi viedä pitkänkin aikaa tuntea itsensä luontevaksi maailmassa, joka ei ole tehty hänenlaisiaan varten (Morley 1997, 117). On eri asia syntyä ja kasvaa keskiluokkaiseksi kuin tulla kouluttautumisen kautta tutkintotodistuksen merkitsemänä keskiluokkaiseksi (myös Reay 1998a, 264). Identiteetin ja statuksen ero on keskeinen.

Tarkastelen artikkelissa yhteiskuntaluokkaa paitsi sosiaalisena ja kulttuurisena – eriaivina resurssina, kulttuurisina käytäntöinä, arvostuksina ja elämissaailmoina – myös psykososiaalisena, yksilön minuutta rakentavana kysymyksenä (esim. Hey 2003; Walkerdine ym. 2001). Esimerkiksi Diane Reay (1997, 26) on kritisoinut sitä, kuinka tapa puhua ja kirjoittaa luokasta on keskittynyt maskuliiniseen, marxilaispohjaiseen perinteeseen, jolloin keskittyminen materiaaliseen, kollektiiv-

viseen ja luokan objektiiviseen mittaamiseen on sivuuttanut luokan psykososiaalisen puolen ja sen moniulotteisuuden. Vaikka esimerkiksi Iossa-Britanniassa luokka kulttuurisena ja psykososiaalisena identiteetikysymyksenä on jo miltei osa valtavirtaa (esim. Skeggs 2014), perinteinen ajattelutapa näkyy yhä osin suomalaisessa luokkatutkimuksessa sekä erityisesti arki- ja mediakeskusteluissa.

Luokka sosiaalisena ja kulttuurisena kysymyksenä muovaa kasvuympäristön välityksellä sitä, keitä meistä tulee: mitä arvostamme, millaisia resursseja omaamme, millaisena näemme maailman ja oman paikkamme siinä (esim. Sayer 2005, 1–2; Steedman 1987). Kannamme elämänhistoriaamme ja kaikkea sitä, millä meidät on kyllästetty, mukanamme jossain muodossa koko elämämme. Kaikkea sitä, mikä on ollut rakentamassa ja muokkaamassa yksilöä siksi, mitä hän on, ei voi kevyesti varistaa pois (Kuhn 2002, 116). Näin on siksi, että luokka muotoilee sosiaalisen ja kulttuurisen kautta psyykeä, kerrostunutta käsitystä itsestä (Skeggs 2014; Walkerdine 2003, 237). Feministisosiologi Annette Kuhn (2002, 117) on kuvaavasti todennut, että luokka ei ole vain jotain yksilön ulkopuolella olevaa vaan myös jotain intiimiä ja henkilökohtaista: jotain yksilön vaatteiden ja ihon alla, refleксеissä ja psyykessä – kaikessa siinä sisimmässä, mitä yksilö on. Akateemiseen kansalaisuuteen kasvaminen voi elettyinä kysymyksenä olla hidas prosessi, vaikka yksilö olisi virallisesti yhteisön täysivaltainen jäsen.

Kollektiivisesti kerrotut muistot

Teen luokan kokemuksia näkyväksi muistelutyön menetelmällä, jossa lähdetään liikkeelle teorian sijaan ”alhaalta ylös”, arjesta ja eletystä elämästä, tavoitteena tuoda teoriaan elettyä todellisuutta. Metodien kehittäjä saksalainen Frigga Haug työryhmineen (1987) kritisoi, että yhteiskuntatieteissä naisten kokemukset ovat joutuneet

mieskeskeisen, elämästä ja arjesta steriilin yhteiskuntateorian peittoamiksi. Metodien avulla on pyritty tutkimuksissa antamaan tilaa ihmisryhmille, joiden tarinat on tavallisesti vaiennettu tai jätetty sivuun (Kuhn 2002, 150). Alun perin tiedostamisen idealle rakentuvaa metodologiaa on sovellettu monella tavalla (esim. Davies & Gannon 2006; Koski & Tedre 2003). Yhteistä kaikille sovelluksille on aineiston kollektiivinen tuottaminen ryhmässä. Toisin kuin Haugin (1987) projektissa, tutkimuksessani keskityttiin kirjoitettujen muistojen sijaan kerrottuihin muistoihin. Sovellukseni onkin eräänlainen muistelutyön ja suullisen elämäkerran sovellus (ks. Koski & Tedre 2003), joka muistuttaa hivenen tutkijan kaksoisroolin osalta myös sisäpiirihaastattelua (Juvonen 2017).

Muistelutyön metodi on vuorovaikutuksellinen tiedon tuottamisen tapa, jossa naiset toimivat kokemuksia jakaessaan toistensa peileinä. Muistelu tapahtui käytännössä niin, että jokaiselle ryhmän jäsenelle oli varattu oma muistelukerta, jonka aluksi hän sai kertoa vapaasti merkitykselliseksi katsomiaan muistoja ilman keskeytyksiä. Muistelu oli aina etukäteen tarkkaan valmisteltu. Raamina muistelulle toimi naisille tutustumis- ja ohjeistustapaamisessa kertomani väljä tutkimusidea eletystä luokasta ja yliopistossa työskentelystä. Kunkin oma muistelukerta takasi sen, että jokaisen erityinen tarina tuli kerrotuksi ja kuulluksi. Molemmissa ryhmissä toisistaan tietämättä toisten elämäntarinoiden ja kokemusten kuuntelemista verrattiin elokuvan katseluun. Muistelu koostui oman elämän tarkastelusta menneessä ja tässä hetkessä, osin tulevassakin. Kun muistelija oli kertonut omat muistonsa, keskustelimme yhdessä vapaasti ja ilman puheenvuorojen jakamista kokemuksista, joita muistelu oli herättänyt ryhmän muissa jäsenissä. Kyse ei ole ryhmähaastattelusta, sillä tutkija ei haastattele tai ohjaa keskustelun kulkua. Vaikka tutkija on järjestänyt muistelutilanteet, muistelutapaamisissa hän toimii vain yhtenä muistelijasta. Al-

kumuistelu kesti 40 minuutista 75 minuuttiin ja muistelukerrat kaikkineen keskimäärin 2,5 tuntia. Myös omat muistoni ovat osa aineistoa, sillä menetelmälle on erityistä myös tutkijan toimiminen yhtenä muistelijoista. Tämä liittyy feministisen tutkimuksen pyrkimykseen purkaa hierarkkisia tutkija-tutkittava-asetelmia sekä rakentaa vasta- vuoroisuuden ja luottamuksen ilmapiiriä. Muistelin itse ryhmissä viimeisenä ja myös analysoin omat muisteluosuuteni viimeisenä.

Keskeistä muistojen kertomisessa ei ole se, muistetaanko muistot tarkalleen oikein, vaan se, että ne ylipäänsä muistetaan, koska niissä on jotain merkityksellistä (Crawford ym. 1992, 38; Haug 1987, 50). Muistaminen on jatkuva prosessi, ja muistot muistetaan aina nykyisyydestä käsin. Muisti onkin eräänlaista menneen nykyisyyttä. (Saarenheimo 2012.) Merkityksellisiä tekijöitä siinä, millaista tarinaa ryhmässä kerrotaan, on sillä, keistä ryhmä koostuu – ketkä muodostavat muistelun yleisön – ja millainen on joukon ryhmädynamiikka. Ryhmässä tapahtuva muistelu voi yhdenmukaistaa kertomuksia ja synnyttää eräänlaista konsensuspuhetta, jossa ei ole tilaa vastakkaisille äänenpainoille, vaikka yhteinen jaettu luokin suojaisan lähtökohdan keskusteluille. Ryhmäläisten keskinäisellä luottamuksella on keskeinen rooli, sillä yksityisimpiä asioita ei välttämättä kerrota, ellei luottamus muihin ole luja. Muisteluryhmiin eivät myöskään osallistu henkilöt, jotka eivät ole halukkaita jakamaan muistojaan ryhmässä.

Tämän tutkimuksen naiset kokivat ryhmässä tapahtuvan muistelun mielekkäänä ja samalla voimaannuttavana tapana jakaa kokemuksiaan, joiden kertomiselle ei muutoin ole tilaa. Muistelussa korostuivatkin asiat, joita ei tavallisesti arkisissa vuorovaikutustilanteissa nosteta esiin.

NAINEN1: Miusta oli jotenkin etuoikeutettu olo, että sai kuulla toisen – tossa aika henkilökohtaisista asioista, mistä ei normaalisti puhuta. Et tunnin

ajan upotaan siihen toisen ihmisen elämään.

NAINEN2: Mahtava luottamuksen osoitus kaikilta, vaikka ihmiset voi valita, että mitä kertoo. Mutta silti tuntuu, että se oli kyllä avointa ja arkaluontoisempiakin asioita käsiteltiin. Et saa olla osa sellasta luottamusta, ni oli kyllä jotenkin liikuttavaa.

Ryhmään osallistuminen oli usealle eri tavoin elämän tarkastelu- ja pysähtymispaikka mutta myös affektiivinen prosessi, joka sai aikaan niin naurua kuin kyyneleitäkin (myös Palsaoja-kollektiivi 2018, 111). Eräs naisista totesi: ”Metodi on hieno mutta se voi myös satuttaa ja hämmentää”.

Kaksi ryhmää kokoontui muistelemaan yhteensä 11 kertaa. Lisäksi keskustelimme kokemuksesta yhteisessä lopputapaamisessa, jonka muistelukertojen lailla nauhoitin. Ryhmämuisteluiden lisäksi tein kaksi yksilökohtaista muisteluhaastattelua. Haastatellut naiset eivät pystyneet osallistumaan ryhmämuisteluihin erinäisistä käytännön syistä. Yksilömuistelut olivat ryhmämuisteluja elämäkerrallisempia ja tutkijan ohjaamia. Kerronnan osalta yksilömuistelut eivät olleet niin yksityiskohtaisia, episodisia tai emotioita sisältäviä kuin ryhmässä kerrotut. Nauhoitettua, litteroitua aineistoa on kaikkineen 32 tuntia. Lisäksi kolme naisista kirjoitti muistelun ohessa kokemuksiaan myös vihkoon. Aineisto on tuotettu kevätkesällä 2017.

Hain tutkimukseen työläistäustaisia Itä-Suomen yliopistossa, Joensuun kampuksella työskenteleviä yliopistonlehtoreita ja yliopisto-opettajia⁴. Laitoin sähköpostiviestin kaikille edellä mainituissa tehtävissä toimiville naisille, lukuun ottamatta lähimpiä työtovereitani. Halusin mukaan hierarkkisesti samankaltaisissa asemissa ja urapolun keskivaiheilla olevia naisia. Työläistäustan määrittelyssä olennaisinta oli oma kokemus, it-

⁴ Naisista kaksi on syntynyt 1950-luvulla, neljä 1960-luvulla, neljä 1970-luvulla ja kaksi 1980-luvulla.

sensä identifioiminen työläistaustaiseksi. Käytännössä naiset määrittivät sitä vanhempien koulutuksen ja ammattiaseman kautta. Naisten vanhemmissa on perinteisissä työläisasemissa olevia – äidit esimerkiksi siivoojina ja konttoristeina ja isät maalareina ja metsureina – mutta myös pienviljelijöitä, käsityöläisiä ja joitain itseoppineita, itsensä työllistäviä yksinyrittäjiä. Noin puolet naisista on toistaiseksi voimassa olevalla työ sopimuksella. Toinen puoli edustaa akateemista prekariaattia. Heistäkin milteipä kaikki ovat työskennelleet yliopistossa kuitenkin jo vuosia. Tunnistettavuuden estämiseksi en kerro naisten oppiaineita tai tiedekuntia.

Aineiston analyysissa olen soveltanut aineistolähtöistä dialogista tematisointia (Koski 2011). Koska minulla ei ollut aineistoa tuotettaessa luokan kokemusta tarkempaa tutkimuskysymystä, analyysin ensimmäinen vaihe oli koko aineiston läpilukeminen ja sen pohtiminen, missä yhteyksissä luokasta puhutaan. Ensimmäisen lukukerran yhteydessä tein muistiinpanoja alustavista artikkeliaihioista. Tämän jälkeen luin aineiston uudelleen yhden rajatumman mutta yhä hiukan sumean kysymyksen kautta, poimin sitaatteja ja hahmottelin alustavia teemakokonaisuuksia. Seuraavaksi laitoin aineiston sivuun ja aloin työstää teemakokonaisuuksia sekä samalla kirkastaa artikkelin ideaa tiivistämällä ja rakentamalla ymmärrystä aineistosta käsin. Tämän jälkeen siirryin lukemaan tutkimuskirjallisuutta tavoitteenani käsitteellistää ja tulkita naisten kertomaa. Analyysi ja tulkinnot ovat rakentuneet hiljalleen aineiston, tutkijan ja tutkimuskirjallisuuden keskinäisessä vuoropuhelussa. Naisten ehdoton vaatimus oli tunnistamattomuus, joten en käytä naisia yksilöiviä peitenimiä. Muistelumenetelmässä myös korostetaan, että siinä ei tutkita yksilöitä vaan yksilöitä yhdistäviä rakenteellisista tekijöistä ja prosesseista, jolloin peitenimet eivät ole tarpeen. Naiset ovat lukeneet artikkelin käsikirjoituksen ja ovat voineet kommentoida sitä.

Kahden naisen kommenttien perusteella tein tekstiin pieniä tarkennuksia.

Minulle kuulumaton paikka

Naisista useimmat ovat työskennelleet yliopistossa vuosia tai vuosikymmeniä ja kokevat kotiutuneensa, osin jopa juurtuneensa yliopistoon, koska se on itselle merkityksellinen paikka, jossa ei tarvitse hakea hyväksyntää omille intresseilleen. Yliopisto on maailma, joka on tullut tutuksi, joka kuuluu naisille ja johon naiset kuuluvat. Tästä huolimatta naiset puhuvat eriasteisesti vierauden, emotionaalisen ulkopuolisuuden ja muukalaisuuden sekä ajoittain väärässä paikassa olemisen kokemuksista (myös Bourdieu & Wacquant 1995, 249; Reay 1997, 24; Savage 2015, 207–217; Wise 1997). Osa naisista kokee katselevansa yliopistomaailmaa vuosikymmenienkin jälkeen osin ulkopuolisen silmin. Naiset kuvaavat välitilaa, jossa ollaan kotona (sisäpiirissä) mutta samalla vieraita (tarkkailijoita) ja jossa itseä joudutaan yhä sovittelemaan osaksi akateemista maailmaa (ks. Puwar 2004, 8, 153). Tunne on joillekin jatkuvampaa ja osalle hetkittäisiä, pinnan alla olevia, tietyissä tilanteissa mieleen ja ruumiiseen pulpahtelevia tuntemuksia sekä kuiskutuksia mielen perukoilla. Ikäihmisten yliopiston naisia tutkinut Hanna Ojala (2011) kuvaa tätä toteamalla, kuinka vierauden tunteen voi hetkittäin olla muistamatta, mutta koskaan sitä ei voi täysin unohtaa (Ojala 2011, 299). Osalla naisista ulkopuolisuuden kokemuksiin liittyy myös hiljaista haastamista, haluttomuutta tulla täysin osalliseksi jostain, jota ei koeta omaksi, kuten esimerkiksi akateemisen kulttuurin elitistisistä piirteistä.

En oo koskaan tuntenu, että mie oisin integroitunu tähän yliopistoyhteisöön suuressa mittakaavassa. [...] tää yhteisö on mulle ollu äärimmäisen vieras. En oo koskaan osallistunu mihinkään, ehkä yhen kerran käyn yliopiston avajaisissa. Mä oon aina inhonnu sitä pönötystä, sitä tohtorinhattujen kanssa, viittojen kanssa keekoilua siellä.

Naiset liittävät vierauden tunteen erityisesti siihen, että yliopisto ei edusta jatkuvuutta lapsuudenkodin kulttuurille. Yliopisto ei ole maailma, johon naisia olisi kotipiirissä valmisteltu (Loveday 2015; Lucey ym. 2003, 289). Akateeminen maailma ei ole myöskään paikka, johon itseä alun perin kuviteltiin tai omista suunnitelmissa jo varhain soviteltiin (myös Reay ym. 2009, 1110). ”Ku ei ollu päässy siihen akateemiseen maailmaan sisään [lapsuudessa ja nuoruudessa], ni ei sit ajatellu et mä ikinä sinne päädyn.” Naiset ovat kasvaneet työväenluokkaisen kovan fyysisen työnteon ideaalin ympäröimänä, eikä heillä ole akateemisten sukujen edustajien lailla ylisukupolvisia malleja, traditioita tai tukea kyseisessä maailmassa olemiseen ja toimimiseen. Eräs kahdessa toisilleen vieraassa maailmassa yhtäaikaaisesti elävä nainen kuvailee, että ”yliopisto on kaikesta muusta elämästä sellanen irtoklimppi”. Se on maailma, jota ei ollut itselle olemassa ennen opiskeluaikaa.

Vierautta, ulkopuolisuutta sekä samalla usein myös alemmuutta naiset kertovat kokevansa erityisesti tilanteissa, joissa he ovat poissa kotiyliopistosta ja kohtaavat ”sosiaalisesti sulavia”, ”kommunikatiivista pääomaa omaavia” ja akateemista sukutaustaa omaavia henkilöitä, joille ei naisten olettamana tule mieleenkään kyseenalaistaa omaa asemaansa (Skeggs 1997, 132). Sosiaalista etäisyyttä ilmentävien kokemusten rinnalla vieraus ja alemmuus aktivoituvat myös perinteisten akateemisten traditioiden äärellä, mukaan lukien ylevät rakennukset.

Ehkä paras esimerkki oli se, ku mun piti pitää esitelmä [kansainvälisessä konferenssissa] Helsingissä. Se työryhmä, jossa mä olin, oli buukattu Helsingin yliopiston vanhaan juhlasaliin. Eläessäni en oo tuntenu olleeni niin vieraassa paikassa kun siellä esitystä pitäessäni. Mä en kyenny menemään siihe kultapöllöllä koristeltuun mahonkipömpeliin. En vaan pystyny. Sit mä siinä eessä piipitän, kaikki ne kauheet punaset samettiverhot

ja kultajutut ja kaikki. Siinä jotenki konkretisoitu se. Siellä jossain takaraivossa elää se kotoo tullu asenne ja se, että mitä on oikee työ ja missä sä oot oikeessa paikassa.

Kotiyliopisto, josta puhutaan maaseutu- ja provinssiyliopistona, koetaan turvalliseksi ja konkreettisesti metsän reunassa olevaksi pieneksi, tutuksi ja lähestyttäväksi paikaksi, jossa ei tarvitse ”hienostella”. Sen sijaan Helsingin ja Turun yliopistot, joista joillain naisista on kokemusta opiskelu- tai työpaikkoina, nostetaan esille esimerkkeinä yliopistoista, joissa yksilöltä vaaditaan erityisiä sosiaalisia verkostoja ja kulttuurisia resursseja, jotta hän pärjää ja tuntee olonsa kotoisaksi. “[...] mä oon pelokkaana täällä [Joensuussa] omista koloissani, uskaltamatta mennä siihen suureen, ihanaan kaikkien mahdollisuuksien maailmaan [Helsinkiin], johon mulla ei ois rahkeita. Et ne rahheet ja siivet ei riitä sinne, ne on liian pienet siivet sinne.” Erityistä symbolista omaa omaavien yliopistojen edustajista puhutaan ”omana lajinaan” ja akateemisena eliittinä, vaikka heidänkin taustansa voivat olla monenlaiset siitä huolimatta, että yliopistokenttä on sosiaalisesti eriytynyt.

Omaan vierauden kokemukseen yliopistossa liittyä useimpien – ei kaikkien – naisten kohdalla kokemus huijaruudesta: siitä, että työläistäustaisen naisen ei kuuluisi olla siellä. Näin on siitä huolimatta, että naiset ovat lunastaneet paikkansa akateemisessa maailmassa omilla tekemisillään. ”Mulla on ollu aina semmonen tunne, et mie en kuulu tänne oikeesti, että mie nyt oon tämmönen huijari, joka täällä vähän seilailen.” Huijariksi paljastumisen pelko sekä kokemukset siitä, ettei naisilla ole oikeutta olla tilassa, koska he eivät ole autenttisia tai ”oikeanlaisia”, ovat tyypillisiä sosiaalisessa hierarkiassa paikkaa vaihtaville (myös miehille) sekä etnisten vähemmistöjen naisille (Archer & Leathwood 2003, 233; Clance ym. 1995, 86–87; Mahony & Zmroczek 1997, 5; Ryan & Sacrey 1996;

Walkerdine 2003). Naisten puheissa vilahtelevat ajatukset siitä, että he ovat huijanneet itsensä sisään yliopistoon töihin ”takaovesta livahtamalla” ja myös aiemmin ”vahingossa” opiskelleet erinomaisin arvosanoin ja saaneet tehdystä työstä erilaisia tunnustuksia. Se, että yliopisto ja akateeminen ura (sana, jota naiset välttelevät) eivät olleet naisille itsestäänselvyyksiä, näkyy siinä, että niin jatko-opiskelijaksi ryhtymistä kuin yliopistoon töihin tulemista lävistävät puheet ”ajautumisesta” ja ”vahingossa tulemisesta” (myös Peura 2008, 76–77). Naisten hyvin yhtäläinen kokemus on, että heidät on vedetty akateemiseen maailmaan hiukan huomaamattakin ehdottelemalla jatko-opintoja tai tarjoamalla töitä (myös Julkunen 2004, 207). ”Minä ykskaks huomasin, että teen lisensiaatin työn ja sitten mä ykskaks huomasin, että mä teen väitöskirjan”. Muut kuin naiset itse ovat uskooneet heihin ja valikoineet heidät yliopistoelemaan. Erään naisen vanhemmille väitöskirjan ohjaaja oli väitöspäivänä todennut, että hän oli ensimmäisen graduohjauskerran jälkeen päättänyt, että ”tuosta hän tekee akateemisen ihmisen”.

Oman paikan ja tilan ottaminen ei ole tullut naisille niin luontaisesti kuin etuoikeutetummista asemista yliopistoon saapuville, joille oikeanlainen tausta tai sukupuoli antaa – tai sen oletetaan antavan – tarvittavan huolettomuuden ja itsevarmuuden (Ahmed 2017, 125–126; Archer & Leathwood 2003, 233). Osa tutkimukseni naisista miettii vuosien ja vuosikymmenienkin jälkeen yhä omaa kuulumistaan ja oikeutustaan olla yliopistossa – vääränlaista ruumista väärässä paikassa sekä sen tuottamia kehollisia tuntemuksia.

Hiki paljastaa taustani. Se paljastaa kaikille, että en hallitse itseäni. Se paljastaa hermostuneisuuteni. Se tekee minut näkyväksi muille. Keskiluokkainen koulutettu nainen ei haise koskaan. Joissain julkisista esiintymistä vaativissa tilanteissa olen tullut hyvin tietoiseksi omasta hajustani. Keskittymiseni on herpaantunut, kun olen yhtäkkiä haistanut nave-

tan hajun. Minun läsnäoloni on tuonut seminaari- tai luentosaliin navetan. Se ei välttämättä ole paha haju, mutta se on väärässä paikassa. Haju paljastaa minut itselleni, se muistuttaa huijauksestani.

Naisissa, jotka ovat oman tiensä raivaajia, elää epäjatkuvuus menneen ja nykyisyyden välissä: sen, mistä he ovat lähtöisin ja kuinka he ovat tottuneet näkemään itsensä, sekä sen, missä he ovat nyt ja kuinka muut katsovat heitä (Bourdieu & Wacquant 1995, 68–69). Monet naisista tunnistavat itsensä yhä osin menneen lävitse ja itseään aliarvioiden, niin että luokka (ja sukupuoli) ovat läsnä naisten kokemuksissa opittuna sosiaalisena itsemäärättelynä, sisäistettynä alemmuutena (Plummer 2000, 194). Jotkut naisista kertovat havahtuvansa yhä aika ajoin esitelmää tai isoa luentoa pitäessään siihen, että he katsovat itseään salin edessä ulkoapäin omaa paikkaansa ja tekemisiään ihmetellen, kuin katsoisi jonkun toisen elämää. Tilanteisiin, joissa muut näkevät itsen asiantuntijana ja joissa omilla sanomisilla on merkitystä, limittyvät hämmennys, asetelman nurinkuruisuus ja hetkellinen ylpeyskin. Vastavankaltainen tilanne voi syntyä myös yliopiston kahvipöydässä: ”kun spontaanisti muotoilen hallitun, ammattisanastolla somistetun virkkeen kahvipöytäkeskustelussa, valpastun oitis: joku toinen puhuu minussa, ja minä kuuntelen viressä.” Nämä kokemukset viestivät jakautuneesta minuudesta, luokan tuottamasta sisäisestä konfliktista, ristiriidasta maatuskanuken lailla sisäkkäin elävien vanhan minän ja uuden minän välillä. Yksilön sisäinen emotionaalinen identiteetti ei pysy mukana siinä, kun ulkoinen sosiaalinen asema muuttuu (Wennerström 2008; myös Reay 1997, 25).

Sisäistetty häpeä ja olemisen epävarmuus

[...] se pää siellä vedenpinnan yläpuolella just ja just ja sitten sen kanssa räpiköimistä, että jossain

vaiheessa se paljastuu, ja mikä se on se hetki, että sitä vaan jännittyneenä odottaa, et se repeää kaikkien silmien eteen se, että eihän toi tiennykää yhtään mitään eikä osaa yhtään mitään. Ja siit tulee se semmonen kauhee pingotus ja jännitys ja stressi.

Vierauden rinnalla luokka toistuu naisten puheessa oman akateemisen kyvykkyyden, kompetenssin ja tietämyksen kyseenalaistamisessa. Naiset tietävät olevansa päteviä, taitavia ja kollegoiden silmissä arvostettujakin, mutta siitä huolimatta enemmistö heistä samanaikaisesti pohtii, ovatko he täysin kompetentteja toimijoita vai osin "feikki-akateemisia" (Knights & Clarke 2014; myös Reay 1998b, 14; Ryan & Sackrey 1996, 120–122; Savage 2015, 211–212). Riittämättömyyden ja huijariuden kokemukset on tutkimuksissa yhdistetty tyypillisesti tyttöihin ja naisiin: siihen, kuinka he kasvatuksen myötä sisäistävät yhteiskunnan eriarvoistavat rakenteet, oppivat kyseenalaistamaan oman kyvykkyytensä ja selittämään pois menestyksensä (esim. Walkerdine ym. 2001, 179–180). Lisäksi uusliberaali "vauhtiyliopisto" (*high-speed university*) tai "skitsofreeninen yliopisto" (*schizophrenic university*) sekä sen tehostunut kilpailuhenkinen ympäristö jatkuvine arviointeineen tuottavat luokkataustasta riippumatta riittämättömyyden tunteita sekä vaatimuksia tunnetyön tekemiseen (Gill 2009; Jauhiainen ym. 2015; Palsaoja-kollektiivi 2018, 63; Shore 2010, 19–20).

Useimpien naisten kokema riittämättömyys kytkeytyy jatkuvaan tilivelvollisena olemiseen, mutta milteipä vielä lujemmin omaan perhetaustaan liittyviin kelpaamattomuuden ja vajavaisuuden oletuksiin: siihen, kuinka heidät on tehty yliopistoa ajatellen "vääränlaisista" aineksista ja kuinka itse hankittu koulutuspääoma ei ole paikannut sitä epäilystä, että ei olisi riittävän kyvykäs akateemiseen maailmaan. Naiset kokevat, että heiltä puuttuu osaamista ja olemisen tapoja – aineetonta pääomaa, hiljaista tietoa, asioita, joita akatee-

misessä perheessä kasvaneet ovat naisten oletuksissa omaksuneet osana kasvatusta. Samalla osa naisista luokkaistuneesti kyseenalaistaa oman arvonsa ja määrittelee itsensä osittain puutteen kautta (Quinn 2004, 57).

Hävettää se, että mä oon menny pilaamaan tätä instituution mainetta [naurua] sillä, että oon menny sinne [tohtorituotanto]putkeen, et sinne ois pitäny valita niitä oikeesti laadukkaita aineksia [naurua]. Niitä oikeita lihapaloja eikä tämmöstä kamaraa [naurua].

Puheiden peilauspintoina toimivat mieleen rakentunut abstrakti akateemisuuden ideaali, jonka kriteereitä harva oikeasti täyttää, sekä yksilöt, jotka ovat itse hankittujen resurssien rinnalla perineet lapsuudenkodista akateemisessa maailmassa tarvittavia malleja, taitoja ja resursseja. Jos akateemisen taustan omaavilla yksilöillä voi olla kouluttautumisen suhteen perheen taholta tulevia velvoitteita eikä lupaa epäonnistua, työläistäustaisille yksilöille tyypillistä ovat huoli omasta riittävydestä sekä reittien ennakoiva sulkeminen itse itseltään, koska omiin kykyihin ei uskota (Reay 1998b, 14; Walkerdine 2003, 245). Naiset nostavat esille, kuinka sitä takamatkaa akateemisten perustaitojen opettelussa, josta he ovat lähteneet liikkeelle akateemisessa kilpailussa, ei ymmärretä. "Että pääsee siihen samaan pisteeseen ku toiset [akateemisissa perheissä kasvaneet], jotenkin on jo uuvuksissa siinä nollapisteessä. Ja toiset on vasta lähössä."

Koetut puutteet liitetään ensinnä tiedollisiin resursseihin, yleissivistykseen sekä erityisesti kielen eri tavoin liittyviin kysymyksiin: asioihin, joille arkiset akateemiset käytännöt rakentuvat (Gardner 1993, 52; Käyhkö 2014; Skeggs 1997, 133). Useimmiten keskusteluun nostetaan hankaluuDET, jotka liittyvät oikeanlaiseksi miellettyyn akateemiseen kielenkäyttöön, argumentaatio- ja keskustelutaitoihin sekä englannin kielen tai-

toon. Naiset kokevat, että he eivät ole saaneet kodin piirissä harjoitusta erityisesti puhutussa kielessä toisin kuin akateemisissa perheissä kasvaneet, jotka ovat usein huomaamatta oppineet arkisten käytäntöjen myötä akateemisen maailman tavoille (myös Lawler 1999, 15; Plummer 2000, 27–29). Naisten lapsuudenperheissä on pääsääntöisesti opittu olemaan hiljaa, jos ei ole asiaa, tai puhumaan konkretian kielellä. Myös akateeminen keskustelu pelkäästään sen itsensä vuoksi tuntuu yhä monista turhalta (myös Warnock 2016, 34).

Nyt pystyn puhumaan tälleen hillitysti ja hallitusti, mutta joissain tilanteissa se on sitte ryöpsähtelevää ja sellasta, että se ei ole kauhean akateemista. Et aina pitäis miettiä etukäteen, että mitenkä argumentoi, mihinkä johtaa ne perustelut ja mitenkä se tarina etenee. [...] koen vieraaksi jos keskustelu menee liian teoreettiseksi, on sivistyssanoja, väitellään pienistä yksityiskohdista, filosofia menee korkeelta ja kovaa. Et mulla loppuu ymmärrys siinä ja kiinnostuskin, et miks ihmeessä pitää väitellä tollasista tai edes miettiä noita asioita. Et mieluummin puhuu käytännöllisemmistä asioista, ruoanlaitosta, lasten kasvatuksesta tai auton renkaitten vaihdosta.

Monet naisista korostavat, että he ymmärtävät taustansa merkityksen myös siinä, että eivät tietoisesti halua käyttää kiemuraista kieltä tai konsteilla turhalla teoreettisuudella. Kielen ja kulttuurisen pääoman rinnalla naiset nostavat esiin koettuina puutteinaan luokkaistuneeseen olemisen tapaan liittyvät kysymykset, joita on hankala opiskella: sosiaalisen itsevarmuuden, tilan ja äänen ottamisen sekä itsensä näkyväksi tekemisen. Sekä brittiläinen luokkatutkija Mike Savage (2000, 107) että Aalto-yliopiston akateemista ideaalia tutkinut Rebecca Lund (2018) kirjoittavat, kuinka korostettu itsevarmuus, itsetehostus sekä oman olemisen huolettomuus ovat paitsi toivotunlaisen kilpailulliseen maskuliinisuuteen kytkettyjä

ominaisuuksia, myös aineettomia luokkamerkitsijöitä, jotka on koodattu yksilön käsitykseen omasta arvosta. Uusliberalistinen yliopisto, jossa pitäisi yhä vahvemmin kilpailla, tehdä itsestä näkyvä, paketoita itsensä tuotteeksi sekä korostaa itseään ja omaa erinomaisuuttaan, ei ole helpotanut tilannetta (esim. Brunila 2016; Lund 2015; 2018; Warnock 2016; Ylijoki 2014, 70–72).

[...] verkostoituminen ois tärkeätä ja pitäis eri tilanteissa osata ottaa kontaktia ihmisiin ja esitellä itsensä ja tehdä hyvä vaikutus, ni täntyyppiset tilanteet on mulle monella tavalla vaikeita ja siellä tulee helposti se tunne, et en oo tarpeeks hyvä. Varsinkin, jos pitää tehdä vieraalla kielellä, se on ihan mahdotonta siinä vaiheessa. Sitten tämmösten tilanteitten jälkeen on sellanen häpeän tunne siitä, että ei oo pystyny siihen.

Kiinnostavaa on, että kokemuseroja naisten välille yleisesti ottaen yliopistoon kotiutumisen ja riittämättömyyden suhteen eivät tuota niinkään tai ainoastaan yliopistossa vietettyjen vuosien määrä ja toisto vaan erilaiset työläisperheet, perheiden erilaiset arvostukset ja käytännöt sekä niiden yhteensopivuus yliopistomaailman kanssa. Helpoimmin yliopistoon ovat asettuneet naiset, jotka ovat osin oppineet keskiluokkaisen koulumaailman tavoille jo kotona, sillä heidän perheensä ovat muistuttaneet arvostuksiltaan ja arkisilta käytännöiltään keskiluokkaisia perheitä. Näissä perheissä on osittaisesta materiaalisesta niukkuudesta huolimatta arvostettu sivistystä, lukemista ja kouluttautumista sekä keskusteltu ja harrastettu kulttuuria. ”Kaikkiin kulttuuriharrastuksiin [mua vietiin], siis oon ollu kuvataidekoulussa, tenniskoulussa, golf-kerhossa, mihinköhän muualle mut on tungettu.” Näiden naisten ei ole tarvinnut kotimaailmassa selitellä tekemisiään, kuten intoa kouluttautua, koska kuilu maailmojen välillä ei ole leveä ja maailmojen rajanylitykset ovat sallittuja (vrt. Käyhkö 2017). Yliopistoon asettautumista on joidenkin

kohdalla helpottanut myös aktiivinen toimiminen aikoinaan esimerkiksi ainejärjestössä tai puolison työskenteleminen yliopistossa (ks. myös Julkunen 2004, 116–123)⁵.

Jatkumon toisen ääripään muodostavat naiset, joiden lapsuudenperheiden arkinen elämä on ollut kaukana akateemisesta eetoksesta. Perheissä on käyty lavatansseissa, kuunneltu Suomi-iskelmää ja yksilön arvoa on mitattu konkreettisella ruumiillisella tekemisellä. ”Et meidän perheessä on voinut olla ylpeä, jos on saanut kehonsa rikki kovasta työnteosta.” Liika kouluttautuminen on nähty ”veromarkkojen tuhlaamisena” ja epäilyttävänä asiana, joka ”pilaa koko Suomen tulevaisuuden”.

Tästä lukemisesta vielä, ku sanoin, et siihen ei kauheen positiivisesti [kotona] suhtauduttu, niin siihen kuitenkin oli poikkeus. [---] mummon ja papan luona saiki istua jopa päiväsaikaan sohvalta ja lukea. Se oli ihmeellistä. Olkoonkin, että luin jotain ET-lehtiä, Apuja ja Alibeja. Mutta kuitenkin sai lukea, eikä sitä kukaan tuominnu. [...] Olen arka tyttö, jolle kotona tehtiin selväksi, ettei hänestä ole mihinkään ja turha edes kuvitella kummempia elämäntä.

Luokassa ja naisten kokemuksissa on kyse yksilössä sitkeästi elävistä ja tiukkaan juurtuneista käsityksistä, sillä yhä vuosien ja vuosikymmenten yliopistossa olemisen jälkeen enemmistö naisista puhuu, kuinka he ”esittävät akateemista”, ”pukevat roolin päälleen”, ”näyttelevät akateemista rooliminaa” ja ”imitoivat” – yrittävät, toiset tiedostetummin ja toiset jo luontevammin, käydä jostain, mitä he eivät täysin koe olevansa tai halua olla (ks. myös Brunila 2016). Osa naisista myös epäilee omaa intellektuaalista auktoriteettiaan

5 Naisista kolmasosalla ei ollut kumppania, kolmasosalla akateeminen kumppani ja kolmasosalla ei-akateeminen kumppani. Osa naisista ei tietoisesti ole halunnut itselleen akateemista kumppania.

olettaen, etteivät he osaa ”olla tarpeeksi akateemisesti arvokkaita”, ”esittää uskottavia asiantuntijoita”, ”edustaa yliopistoa”, ”olla yliopistollinen”, ”olla vakavasti otettava”, vaikka he samalla tietävät täyttävänsä asiantuntijuuden edellytykset (myös Ahmed 2017, 127; Boler 1999, 3; Palsaoja-kollektiivi 2018, 89). Kysymys asiantuntijuudesta myös sukupuolittuu, sillä niin tutkimuksen naisten puheissa kuin yleisemminkin asiantuntijuuden ajatellaan tarrautuvan naisia vaivattomammin miehiseen kehoon.

Naisten kokemassa ei ole kyse vain tunteista ja emotionaalisesta huolesta vaan myös siitä, kuinka nämä tuntemukset, kuten häpeä ja paljastumisen pelko, konkretisoituvat heidän toiminnassaan eri tavoin (Ahmed 2004). Naiset osin alisuorittavat: ovat varovaisia tekemisissään, eivät tartu tarjolla oleviin mahdollisuuksiin, asettuvat katveeseen ja sivurooleihin pienentäen itseään sekä kieltäytyvät erilaisista tehtävistä, etteivät paljastuisi akateemiseen maailmaan kuulumattomiksi, feikeiksi tai tietämättömiksi (myös Clance ym. 1995). Ajan ja onnistuneiden kokemusten myötä kieltäytymiset ovat kuitenkin vähentyneet. Alisuorittamisen rinnalla he myös ylisuorittavat lunastaakseen paikansa: ovat ylitunnollisia ja tekevät naistapaisesti akateemisia kotitöitä – reproduktiivisia tehtäviä, joista ei palkita (vrt. Morley 1997, 118–119; Puwar 2004, 145; Reay 1998b, 13; Skeggs 1997, 133).

Uuden yliopiston uudet vaatimukset

Lisäpaineita naisten olemiseen ja tekemiseen tuo siirtymä humboldtilaisesta sivistysyliopistotraditiosta uusliberalistiseen, markkinaehtoiseen yliopistoon, osaksi globaalia akateemista kapitalismia (esim. Gill 2009). Osa naisista liittyy oman oletetun kelpaamattomuutensa yhä enenevässä määrin akateemisen toimintaympäristön kansainvälistymis- ja liikkuvuusvaateisiin (ks. Nikunen & Lempiäinen 2018). He kokevat, että he eivät

omaa tarvittavia kosmopoliittisia resursseja tai itsevarmaa olemusta, joiden avulla voisi sukkuloida maailmalla kontakteja luoden (ks. myös Butler & Robson 2003; Elliott & Urry 2010; Ylijoki & Ursin 2013, 1143). Liikkuvuudesta puhuttaessa luokan rinnalle nostetaan korostetusti sukupuoli ja naisten arkisen elämismaailman realiteetit. Vaikka resursseja ja maailmalla liikkumisen halua olisi-kin, suuri osa tutkimuksen naisista on yliopiston ulkopuolisen elämän kautta eri tavoin paikkaan ja paikoilleen sidottuja (myös Ylijoki & Henriksson 2017, 1306). Heillä on perheeseen, omaan tai läheisen vakavaan sairastumiseen liittyviä velvoitteita, naisille tyypillisiä hoitovastuita, (täys)yksinhuoltajuutta ja muilla tavoin uuvuttavia elämäntilanteita, joissa arkisen elämän konkretia pitää naisia kiinni ja paikoillaan. Kosmopoliittinen nomadius sekä maskuliinisen ”täydellisen tieteelle omistautumisen” normin mukaan eläminen on naisista osan kohdalla käytännössä mahdotonta ainakin tässä elämänvaiheessa (myös Palsaoja-kollektiivi 2018; Ylijoki 2013; vrt. myös Ylijoki & Henriksson 2017, 1298). Täysyksinhuoltajaäiti kertoo:

Toinen oli tytön sairastuminen, kun hän oli yläkoulussa. Hänellä todettiin vaikea psykoottinen masennus. Että muu elämä on vienyt välillä mehuja. Hän on ollut osastolla [välillä kuukausia] ja välillä sydänseurannassa itsemurhayrityksen takia. Et oon lukuun jäähyväisviestihahmotelmia roskiksesta ja hänen kaverit ovat soitelleet, että älä mene huomenna töihin, et aikoo tehdä itselleen jotain. On ollut vuosia, jolloin en ole aina voinut lähteä töihin tai en oo voinu lähteä Joensuusta mihinkään, edes lähikaupunkiin työmatkalle. [...] Että ei oo tullut mieleenkään, että lähtisin tästä ulkomaille.

Mahdollisuus liikkua on yleisesti ottaen etuoikeutettujen yksilöiden ja yleensä miesten resurssi (esim. Lund 2018; Nikunen & Lempiäinen 2018; Skeggs 2014, 105–108). Uusliberaalissa akateemisessa kilpailussa, jossa korostetaan verkostoja ja

kansainvälistä näkyvyyttä, naisten, ei vain työläistaustaisten naisten, arkinen elämä ylipäänsä voi muodostua hidasteeksi tai jopa esteeksi rahoituksen saamiselle ja uran etenemiselle (myös Gill 2009; Nikunen 2014). Itsen, perheen ja yliopistotyön arkisessa yhteensovittamisessa on kysymys paljon muustakin kuin asioiden – kuten lastenhoidon tai perhevapaiden – aikataulutamisesta, joihin julkinen keskustelu useimmiten keskittyy (ks. myös Keski-Rahkonen ym. 2010). Esimerkiksi tutkimukseni kaikilla naisilla ei ole arjessa toista henkilöä, jonka kanssa neuvotella tekemisten aikataulutamisesta, eivätkä kaikki asiat, kuten oma tai läheisen säännöllistä kuntoutusta vaativa sairaus, ole neuvoteltavissa. Yliopistossa ei ole lupaa vedota yksityiselämän velvollisuuksiin, mikäli haluaa tulla huomioituksi kunniallisena akateemisena (Lund 2018). Tosin, elämäntilanteesta riippumatta, kaikki tutkimuksen naiset – etenkin yliopistossa jo pidempään olleet – eivät ole erityisen halukkaita jatkuvaan paikan vaihtamiseen tai muihinkaan vaatimuksiin, joita uusliberaali yliopisto yhä enenevässä määrin asettaa työntekijöilleen.

Tää normaaliki [yliopistotyö] kuormittaa ihan riittävästi. [...] Mutta ehkä pitää tarpeeks vanhaks elää ennen ku oppii, että pääsis irti siitä, et olen huono, kun en nyt halua hakee kansainväliseen tehtävään tai en haluu vaihtaa viiden vuoden välein yliopistoa ja haluan pysyä täällä omassa yliopistossa. [...] että toisille se onnistuu ja tehköt he sitä, mutta jos se ei oo itselle luontasta, niin miks pitäis pyrkiä semmoseen, mikä sitte uuvuttaa.

Moni tutkimuksen naisista rakentaa identiteettiään tutkimustyön rinnalla vahvasti feminiiniseksi määritetyille opettajuudelle (myös Jauhiainen 2011; Koski & Tedre 2003; Naskali 2009). Työläis-taustaiset naiset kokevat saavansa opetustyöstä työn tekemisen tunnon, sillä opettaminen samoin kuin muu naistapainen arkinen reproduktiotyö koetaan konkreettiseksi ja palkitsevaksi, enem-

män ”oikeaksi työksi” kuin epätyöksi mielletty lukeminen ja hidastempoinen tutkimustyö. ”Olen nyt ehkä päässyt siihen, että ajattelen että asiantuntijatyö on oikeeta työtä kans.” Erityisesti hetkinä, jolloin tunnustustakin saaneet naiset kyseenalaistavat oman kyvykkyytensä tutkijoina, oma paikka yliopistossa voidaan (omassa mielessä) oikeuttaa ja ansaita tiukalla työetiikalla ja opettamisella, vaikka opetukseen panostaminen voidaan nähdä sukupuolittuneena ansana akateemiselle menestykselle (myös Naskali 2009; Ylijoki & Henriksson 2017, 1299).

Luokka ja sukupuoli risteävät myös siinä, kuinka naiset yksituumaisesti kertovat keskittyvänsä mieluummin tehtäviin, jotka tekevät työstä sisällöllisesti mielekkään, kuin statushakuiseen pelin pelaamiseen kilpailullisen yksilöllisyyden hengessä. Useimmat naisista jättäytyvät pois tiukimmasta akateemisesta kilpailusta ja valtaisteluista siinä määrin kuin se on mahdollista, vaikka vertikaaliselle kohoamiselle rakentuvassa yliopistossa kilpailusta kieltäytymistä pidetäänkin arveluttavana ”tyytymisenä” (myös Julkunen 2004, 72). ”Vihaan kilpailua, luovutan heti ja ajattelen, että pidä hyvänäsi pyrkyri.” Akateemisia ideaaleja ja keskiluokkaisia arvostuksia haastavat mutta samalla yliopistoon sitoutuneet, kuuliaiset ja arjen sujuvuutta ylläpitävät naiset antavat valinnoillaan tilaa muille osallistua kilpaan (myös Ylijoki & Henriksson 2017, 1300). Samalla he tiedostavat, että tekemällä toisin ja panostamalla osittain ”väärin” asioihin he voivat tehdä oman liikumatilansa yliopistossa ahtaaksi. Naisten toiveena on sisällöllisesti mielekäs ja merkityksellinen työ, jossa on mahdollisuus kehittää itseään horisontaalisesti ilman pakottavia kohoamisvaateita. Tämän lisäksi toiveissa on hallittavissa oleva arki, jossa itseä ja läheisten elämää ei tarvitsisi uhrata yliopistolle.

[Yliopisto] on niinku nälkänen lohikäärme, jolla on hirveesti päitä, ja se ei oo ikinä tyytyväinen. Sitä

pitää koko ajan ruokkia [...] semmonen hirviö, joka syö kaiken, jos sille vaan antaa.

Piiloutuva luokka ja hienovarainen vallankäyttö

Olen analysoinut artikkelissa työläistaustaisten akateemisten naisten kokemuksia yliopistossa olemisesta ja toimimisesta keskittyen erityisesti luokkaan: siihen, miten työläistaustaiset naiset kohtaavat keskiyläluokkaiselle kulttuurille rakentuvan yliopistoinstituution. Tutkimukseni naiset ovat yliopistossa yhtä aikaa sekä etuoikeutettuja – koulutettuja, valkoisia naisia – että luokkataustansa ja sukupuolensa perusteella toiseutettuja. Naisten kokemukset kertovat, että luokka ei ole yliopistossa merkityksetön eriarvoisuuden kokemuksia tuottamaton kategoria, vaikka se on näennäisen yksilökeskeisessä ajassamme eliminoitu ja hiljennetty kysymys. Yhtenäisyyden illuusiosta huolimatta yliopistossa elää erilaisia rinnakaistodellisuuksia.

Luokka, osin kietoutuen sukupuoleen, konkretisoituu tutkimukseni naisten arjessa erilaisina sivullisille näkymättöminä vierauden, olemisen epävarmuuden, huijariuden, vajavaisuuden ja häpeän kokemuksina, vaikka yleinen oletus on, että yliopistotutkiminto viimeistään tekee yksilöstä kulttuurisesti ja sosiaalisesti katsottuna keskiluokkaisen. Se, että naiset ulkoapäin katsottuna ”käyvät” akateemisista, ei tuota automaattisesti kuulumisen tunnetta. He peilaavat itseään ensisijaisesti suhteessa yliopiston yliyksilölliseen luokkaistuneeseen ja sukupuolistuneeseen ideaaliin mutta osin myös hiukan karikatyyrimaisesti akateemiset lähtökohdat omaaviin konkreettisiin yksilöihin, vaikka he samalla tiedostavat, että keskiluokkainen elämä voi olla monenlaista. Naiset ovat sisällä yliopistossa mutta samalla osin vieraita ja etäisyyden päästä instituutiota tarkkailevia. Luokkaan liittyvät kokemukset eivät ”tahmaa” ja hallitse alati naisten tekemisiä. Kiinnostavaa on, että vaikka naiset puhuivat hankalista kokemuk-

sista, kerronta oli paikoin naurun ja (itse)ironian kerrostamaa. Eräs naisista totesikin: "...me naurettiin kaikki pois, et sit vaan naurettiin räkäsesti".

Luokka yksilöihin rakentuneena kysymyksenä näkyy myös siinä, kuinka tutkimukseni naiset paikantavat itsensä maakuntayliopistoon ja osin opetustehtäviin ottaen etäisyyttä itseisarvoiseksi miellettyyn uranousu-ajatteluun, tiukimpaan kilpailuun, valtapeleihin sekä arvostetuimpiin asemiin – uusliberaalin yliopiston globaaliin akateemiseen kansalaiseen. Tämän välimatkan pitämisen voi tulkita kytkeytyvän paitsi naistapaistukseen myös työväenluokkaisiin arvostuksiin ja moraaliin, uusliberaalin akateemisuuden ideaalin vastustamiseen sekä itselle turvalliseksi koetun paikan rakentamiseen. Myös naisten edustamilla oppiaineilla sekä opettajuuteen kiinnittyvillä työnkuvilla lieene osansa tähän. Naisten vakaa oman paikan taju sekä käsitys siitä, millainen tekeminen on heille merkityksellistä ja arvokasta, voi kilpailullisessa ja maantieteellistä liikkuvuutta korostavassa yliopistossa näyttäytyä ei-toivottavana jämähtämisenä ja jopa riskinä uralle (myös Elliott & Urry 2010; Nikunen & Lempiäinen 2018).

Luokka ei ole yliopistossa samalla tavalla ulkoapäin silmin havaittava tekijä kuin esimerkiksi sukupuoli, ikä tai etnisuus. Luokka ei myöskään konkretisoidu näkyvänä ulossulkemisena, avoimena syrjintänä tai suorana kasvokkaisena yksilön arvon kiistämisenä, vaan luokkaistunut institutionaalinen valta on yliopiston rakenteissa ja käytännöissä läsnä olevaa ja yksilön kokemuksissa konkretisoituvaa, yksilöön kietoutuvaa ja rakenteellisena kysymyksenä piiloutuvaa. Luokkaan kietoutuva vallankäyttö on ryhmäkaltaisen osa akateemisen maailman itseäänselvyyksiä, yhteiseksi oletettuja arvostuksia ja käytäntöjä: sitä, keitä yliopistossa oletetaan olevan ja millaisia resursseja heidän oletetaan omaavan. Näin yliopistoinstituution "rivien välissä" harjoittama symbolinen väkivalta, jossa vallitseva luokka-

järjestys saa työläistaustaiset yksilöt tuntemaan itsensä epäkelvoiksi, vaikuttaa "luonnolliselta" ja oikeutetulta (myös Savage 2000, 108). Tällaisen vallankäytön ja ulossulkemisen keinot ovat luonteeltaan usein hienovaraista ei-tapahtumista.

Ongelmallista rakenteellisessa luokkasyrjinnässä on sen piiloutuminen sekä se, että tämä naamioidaan yksilöllistettyyn riittämättömyyden muotoon, jossa yliopistoinstituution valtarakennelmillaan tuottamat tunteet yksilöllistetään ja henkilökohtaistetaan (Skeggs 2014, 157). Luokan sekä osin sukupuolen ja uusliberaalin vauhti yliopiston tuottamat tuntemukset jäävät naisten itsensä kannettaviksi (myös Gill 2009). Luokka konkretisoituikin yksilöiden itsensä tekeminä poisvalikoiteina, esimerkiksi oman akateemisen etenemisen perusteettomana jarrutteluna. Joanna Kadi (1993, 92) on todennut, että yliopistoinstituutio on suunniteltu niin, että se saa työläistaustaiset yksilöt tuntemaan kuulumattomuutta ja pitämään itsensä ulkona.

Työläistaustaisten yksilöiden on helppo syyttää itseään, koska luokasta ei yliopistokontekstissa puhuta eikä se konkretisoidu kokemuksellisesti kuin niille, jotka eivät edusta keskiyläluokkaista kulttuuria. Luokasta on tämän vuoksi myös hankala puhua, koska osa ihmisistä ei tunnista kysymystä. Luokasta ja luokkakokemuksista puhuminen voi saada aikaan kielteisiä reaktioita: syyllistymistä, provosoitumista ja toisten kokemusten kumoamista. Meritokratiaan uskovassa yhteiskunnassa rakenteellisten tekijöiden, kuten luokan ja sukupuolen, merkityksen näkyväksi tekeminen voidaan kokea myös uhkaavaksi. Eritaustaisia professorinaisia tutkinut Kate Hoskins (2012) on todennut, että etuoikeutetussa asemassa olevat (naiset) vähättelevät luokan merkitystä, koska he haluavat "omistaa" oman menestyksensä.

Tutkimuksen naisilla ei ole hankaluutta puhua luokasta, vaikka heidän kokemuksensa osin pai-

nottuvat eri tavoin ja ovat intensiteeteiltään eriasteisia. Vaikka tässä tutkimuksessa keskityttiin luokkaan, muistelun yhteydessä nostettiin esille, kuinka luokka limittyy eri naisilla eri tavoin sukupuoleen, ikään, akateemisiin hierarkioihin, tieteenaan ja paikkaan (eri yliopistot). Osa naisista nosti esille myös introvertin luonteen erityisenä uusliberalistisessa markkinayliopistossa ei-toivottavana yksilön ominaisuutena, joka liitettiin osin luokkaan ja sukupuoleen. Huomionarvoista on, että koska luokka ei näy eikä siitä ole ollut tapana puhua yliopistossa, työläistaustaiset naiset tulevat yliopistossa nähdyiksi ensisijaisesti sukupuolen kautta. Pelkkä sukupuolitarkestelu kuitenkin verhoaa alleen luokan ja esimerkiksi sen, että opetustyön kokemisessa palkitsevaksi työksi ei ole kyse vain naistapaisuudesta vaan myös siitä, millaista työtä työläistaustaiset naiset ovat oppineet pitämään arvokkaana, ”oikeana” työnä, josta saa tekemisen tunnun. Kiinnostavaa on myös se, että jos luokkakysymys operoi vaivihkaa ja epäsuorasti yksilöiden kautta esimerkiksi saaden yksilön itsensä epäroimään omaa pätevyyttään, sukupuoleen kiinnittyvä järjestykseen laittaminen ilmenee enemmän myös näkyvänä, ulkoapäin tapahtuvana toimintana.

Tutkimukseni naisten kokemat tuntemukset ja käsitykset itsestä ovat kiinnittyneet naiseen tiukasti. Tätä kuvaa myös se, kuinka opettajanaisten kokemukset ovat pitkälti samoja kuin työläistaustaisilla opiskelijanaisilla, vaikka aikaa opinnoista onkin kulunut (Käyhkö 2014). He tietävät olevansa hyviä, päteviä ja ansaitsevansa paikkansa eivätkä salli ulkoapäin tulevaa luokkaan kytkeytyvää vähättelyä, esimerkiksi huijariksi nimeämistä. Samanaikaisesti enemmistö tutkimuksen naisista tuntee olevansa eriasteisesti huijareita. Naisten kertomasta piirtyy esiin, kuinka elämän myötä rakentuneet käsitykset itsestä muuttuvat hitaasti ja kuinka tohtorius tai yliopistotyö ei vapauta naisia elämänhistorioistaan tai emotionaalisista muistijäljistä. Vaikka yksilön sosiaalinen asema (objek-

tiivinen luokka) muuttuu, eletty elämä ja muistot eivät pyyhkiydy pois tai muutu samassa tahdissa. Tutkimuksen naisissa elää myös työläistyttö, jonka on vaikea kokea itseään keskiluokkaiseksi naiseksi, vaikka he ovatkin ajan myötä loitontuneet ja ottaneet etäisyyttä lapsuudenkodin kulttuurisesta maailmasta. Akateemiset työläistaustaiset naiset ovat eräänlaisia menneen ja nykyisen hybridejä, jotka ovat juuttuneet sosiaaliseen muodonmuutokseen (Hey 2006, 303; Reay 1997, 19).

Naiset eivät kuitenkaan ole valmiita muuttumaan millaisiksi tahansa – ”hukkamaan itseään” tai ”muuttumaan epäaidoksi”. Pääsääntöisesti humboldtilaisen sivistysyliopiston ideaaleihin opiskeluaikoinaan sosiaalistetut naiset, jotka pitävät yhä kiinni näistä arvoista, kokevat itsensä petetyiksi yliopiston nykyisen suunnan keskellä. Ryhmän eläkeikää lähestyvät naiset ovat tyytyväisiä siihen, että heidän ei tarvitse enää samassa määrin yrittää keksiä keinoja selviytyä pelissä ja jatkuvasti muuttuvissa vaatimuksissa, joissa yksilöitä jaetaan yhä voimallisemmin ”voittajiin” ja ”häviäjiin”. (myös Ylijoki 2014; Ylijoki & Ursin 2013.) Naiset eivät ole halukkaita tavoittelemaan sitä, millainen uusliberaalin markkinayliopiston ideaalisen yksilön tulisi naisten kokemana ja tulkitsemana olla: röyhkeä, ”kynärpäitä käyttävä”, ”käyntikortteja jakeleva” ja ”jalat levällään istuva” yksilö, jolle sallitaan yksinkertaisten arkisten tehtävien laiminlyönti. Uuden yliopiston kapealla ja varsin maskuliiniseksi määrittävällä ideaalilla voidaan välillisesti sulkea ulos yliopistoa potentiaalisesti moniäänistävää joukkoa sekä samalla tuottaa yksiaänisempää ja klinisempää yliopistoa ja tietämistä.

Kirjallisuus

- AHOLA, SAKARI. 1995. *Eliitin yliopistosta massojen korkeakoulutukseen. Korkeakoulutuksen muuttuva asema yhteiskunnallisen valikoinnin järjestelmänä*. Turku: Turun yliopisto
- AHMED, SARA. 2004. *The Cultural Politics of Emotion*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

- AHMED, SARA. 2017. *Living a Feminist Life*. Durham, London: Duke University Press.
- ARCHER, LOUISE & LEA LEATHWOOD. 2003. "New Times – Old Inequalities: diverse working-class femininities in education." *Gender and Education* 15:3, 227–235.
- BOLER, MEGAN. 1999. *Feeling Power. Emotions and Education*. NY, London: Routledge.
- BOURDIEU, PIERRE & LOÏC J.D. WACQUANT. 1995. *Refleksiiviseen sosiologiaan*. Joensuu: Joensuu University Press.
- BRUNILA, KRISTIINA. 2016. "The Ambivalences of Becoming a Professor in Neoliberal Academia." *Qualitative Inquiry* 22:5, 386–394.
- BUTLER, TIM & GARY ROBSON. 2003. *London Calling: The Middle Classes and the Re-making of Inner London*. Oxford: Berg Publishers.
- CLANCE, PAULINE ROSE, DEBBARA DINGMAN, SUSAN L. REVIERE & DIANNE R. STOBER. 1995. "Impostor Phenomenon in an Interpersonal/Social Context: Origin and Treatment." *Women & Therapy* 16:4, 79–96.
- CRAWFORD JUNE, SUSAN KIPPAX, JENNY ONYX, UNA GAULT & PAM BENTON. 1992. *Emotion and Gender: Constructing Meaning from Memory*. London: Sage.
- CROZIER, GILL & DIANE REAY. 2011. "Capital accumulation: working-class students learning how to learn in HE." *Teaching in Higher Education* 16:2, 145–155.
- DAVIES, BRONWYN & SUSANNE GANNON (TOIM.). 2006. *Doing Collective Biography*. Maidenhead: Open University Press.
- DOUGLAS, MARY. 2000. *Puhtaus ja vaara. Rituaalisen rajanvedon analyysi*. Tampere: Vastapaino.
- ELLIOTT, ANTHONY & JOHN URRY. 2010. *Mobile lives*. London: Routledge.
- GARDNER, SAUNDRA. 1993. "What's a Nice Working-Class Girl Like You Doing in a Place Like This?" Teoksessa *Working-Class Women in the Academy*, toim. Michelle M. Tokarczyk & Elizabeth A. Fay. Amherst: The University of Massachusetts Press, 49–59.
- GILL, ROSALIND. 2009. "Breaking the silence: The hidden injuries of neo-liberal academia." Teoksessa *Secrecy and Silence in the Research Process: Feminist Reflections*, toim. Roisin Flood & Rosalind Gill. London: Routledge, 39–55.
- HAUG, FRIGGA AND OTHERS. 1987. *Female Sexualization. A Collective Work of Memory*. London: Verso.
- HEY, VALERIE. 2003. "Joining the Club? Academia and Working-class Femininities." *Gender and Education* 15:3, 319–335.
- HEY, VALERIE. 2006. "Getting over it? Reflections on the melancholia of reclassified identities." *Gender and Education* 18:3, 295–308.
- HOSKINS, KATE. 2012. *Women and success: professors in the UK academy*. London: Trentham Books.
- HUSU, LIISA. 2001. *Sexism, Support and Survival in Academia. Academic Women and Hidden Discrimination in Finland*. Helsinki: University of Helsinki.
- JAUHIAINEN, ANNUKKA. 2011. "Opetustyö ja sukupuoli uusliberalistisessa yliopistossa." *Aikuiskasvatus* 31:3, 164–173.
- JAUHIAINEN, ARTO, ANNUKKA JAUHIAINEN & ANNE LAIHO. 2015. "Akateemiset huomiotaloudessa". Teoksessa *Koko elämä töihin. Koulutus tietokapitalismissa*, toim. Kristiina Brunila, Jussi Onnismaa & Heikki Pasanen. Tampere: Vastapaino, 125–170.
- JUVONEN, TUULA. 2017. "Sisäpiirihaastattelu" Teoksessa *Tutkimushaastattelun käsikirja*, toim. Matti Hyvärinen, Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvuori. Tampere: Vastapaino, 398–410.
- JULKUNEN, RAIJA. 2004. *Hullua rakkautta ja sopimustohtoreita*. Jyväskylä: SoPhi.
- KADI, JOANNA. 1993. "A Question of Belonging." Teoksessa *Working Class Women in the Academy: Laborers in the Knowledge Factory*, toim. Michelle Tokarczyk & Elizabeth Fay. Amherst: University of Massachusetts, 87–96.
- KESKI-RAHKONEN, ANNA, CAMILLA LINDHOLM, JOHANNA RUOHONEN & MARIA TAPOLA-HAAPALA (TOIM.). 2010. *Tutkimusmatkoja äitiyteen*. Helsinki: Duodecim.
- KNIGHTS, DAVIS & CAROLINE A. CLARKE. 2014. "It's a Bittersweet Symphony, this Life: Fragile Academic Selves and Insecure Identities at Work." *Organization Studies* 35:3, 335–357.
- KIVINEN, OSMO, JUHA HEDMAN & PÄIVI KAIPAINEN. 2007. "From Elite University to Mass Higher Education. Educational Expansion, Equality of Opportunity and Returns to University Education." *Acta Sociologica* 50:3, 231–247.
- KOSKI, LEENA. 2011. "Teksteistä teemoiksi – dialoginen tematisointi." Teoksessa *Menetelmäviidakon raivaajat*, toim. Anu Puusa & Pauli Juuti. Helsinki: Johtamistaidon opisto, 126–149.
- KOSKI, LEENA & SILVA TEDRE. 2003. "Sukupuolipiiloja ja -huolia. Naisten muistoja yliopistouralta." *Naistutkimus* 16:3, 19–32.
- KOSKI, LEENA & SILVA TEDRE. 2009. "Naiset yliopistouralla – Ikä ja aika toimijuuden ehtoina." Teoksessa *Sukupuoli ja toimijuus koulutuksessa*, toim. Hanna Ojala, Tarja Palmu & Jaana Saarinen. Tampere: Vastapaino, 231–253.
- KUHN, ANNETTE. 2002. *Family Secrets*. London: Verso.
- KÄYHKÖ, MARI. 2014. "Kelpaanko? Riitänkö? Kuulunko? Työläistäustaiset naiset, yliopisto-opiskelu ja luokan kokemukset." *Sosiologia* 51:1, 4–20.
- KÄYHKÖ, MARI. 2017. "Keinumista kahden mailman välissä. Työläistäustaiset naiset, yliopisto-opiskelu ja muuttuva suhde kotimaailmaan." *Sosiologia* 54:1, 6–22.

- LAWLER, STEPH. 1999. "Getting Out and Getting Away. Women's Narratives of Class Mobility." *Feminist Review* 63:1, 3–24.
- LOVEDAY, VIK. 2015. "Working-Class participation, middle-class aspiration? Value, upward mobility and symbolic indebtedness in higher education." *The Sociological Review* 63:3, 570–588.
- LUCEY, HELEN, JUNE, MELODY & VALERIE WALKERDINE. 2003. "Uneasy hybrids: psychosocial aspects of becoming educationally successful for working-class women." *Gender and Education* 15:3, 285–299.
- LUND, REBECCA. 2015. *Doing the Ideal Academic. Gender, Excellence and Changing Academia*. Helsinki: Aalto University.
- LUND, REBECCA. 2018. "The social organization of boasting in the neoliberal university." *Gender and Education*. DOI: 10.1080/09540253.2018.1482412.
- MAHONY, PAT & CHRISTINE ZMROCZEK. 1997. "Why Class Matters." Teoksessa *Class Matters*, toim. Pat Mahony & Christine Zmroczek. Lontoo: Taylor & Francis, 1–8.
- MORLEY, LOUISE. 1997. "A Class of One's Own: Women, Social Class and the Academy." Teoksessa *Class Matters*, toim. Pat Mahony & Christine Zmroczek. London: Taylor & Francis, 109–122.
- NASKALI, PÄIVI. 2009. "Uusi häpeän yliopisto." Teoksessa *Akateeminen kysymys. Yliopistolain kritiikki ja kiista uudesta yliopistosta*, toim. Tuukka Tomperi. Tampere: Vastapaino, 93–100.
- NAUMANEN, PÄIVI & HEIKKI SILVENNOINEN. 2010. "Koulutus, yhteiskuntaluokat ja eriarvoisuus." Teoksessa *Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa*, toim. Jani Erola. Helsinki: Gaudeamus, 67–88.
- NEVALA, ARTO. 1999. *Korkeakoulutuksen kasvu, lohkoutuminen ja eriarvoisuus Suomessa*. Helsinki: Suomen historiallinen seura.
- NIKUNEN, MINNA. 2014. "The 'entrepreneurial university', family and gender: changes and demands faced by fixed-term workers." *Gender and Education* 26:2, 119–134.
- NIKUNEN, MINNA & KIRSTI LEMPIÄINEN. 2018. "Gendered strategies of mobility and academic career." *Gender and Education*. DOI: 10.1080/0954253.2018.1533917.
- NORI, HANNA. 2011. *Keille yliopiston portit avautuvat? Tutkimus suomalaisiin yliopistoihin ja eri tieteenaloille valikoitumisesta 2000-luvun alussa*. Turku: Turun yliopisto.
- NORI, HANNA & MIRKA MÄKINEN-STRENG. 2017. "Koulutukseen valikoituminen, kiinnittyminen ja sosiaalisatio." Teoksessa *Opettajana yliopistolla*, toim. Mari Murtonen. Tampere: Vastapaino, 318–347.
- OJALA, HANNA. 2011. *Opiskelemassa tavallaan. Vanhat naiset ikäihmisten yliopistossa*. Tampere: Tampere University Press.
- PALSAOJA-KOLLEKTIIVI. 2018. *Liike ja hetki. Kollektiivisen biografian sommitelmia (nyky)akatemiassa*. Jyväskylä: SoPhi.
- PEURA, ANNI. 2008. *Tohtoriksi tulemisen tarina*. Kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 219. Helsinki: Yliopistopaino.
- PLUMMER, GILLIAN. 2000. *Failing working-class girls*. Stoke on Trent: Trentham Books.
- PUWAR, NIRMAL. 2004. *Space Invaders. Race, Gender and Bodies Out of Place*. Oxford: Berg Publishers.
- QUINN, JOCEY. 2004. "Understanding Working-Class 'Drop-Out' from Higher Education through a Socio-Cultural Lens: Cultural narratives and local contexts." *International Studies in Sociology of Education* 14:1, 57–73.
- REAY, DIANE. 1997. "The Double-Bind of the "Working-Class" Feminist Academic: The Success of Failure or the Failure of Success." Teoksessa *Class Matters*, toim. Pat Mahony & Christine Zmroczek. London: Taylor & Francis, 18–29.
- REAY, DIANE. 1998a. "Rethinking Social Class: Qualitative Perspectives on Class and Gender." *Sociology* 32:2, 259–275.
- REAY, DIANE. 1998b. "Surviving in Dangerous Places: Working-Class Women, Women's Studies and Higher Education." *Women's Studies International Forum*. 21:1, 11–19.
- REAY, DIANE, GILL CROZIER & JOHN CLAYTON. 2009. "'Strangers in Paradise'? Working-Class Students in Elite Universities." *Sociology* 43:6, 1103–1121.
- RYAN, JAKE & CHARLES SACREY. 1996. *Strangers in Paradise. Academics from the Working Class*. Lanham: University Press of America.
- SAARENHEIMO, MARJA. 2012. *Muistamisen vimma*. Tampere: Vastapaino.
- SAVAGE, MIKE. 2000. *Class Analysis and Social Transformation*. Buckingham: Open University Press.
- SAVAGE, MIKE. 2015. *Social Class in the 21st Century*. London: Penguin Books.
- SAYER, ANDREW. 2005. *The Moral Significance of Class*. Cambridge: Cambridge University Press.
- SHORE, CHRIS. 2010. "Beyond the multiversity: neoliberalism and the rise of the schizophrenic university." *Social Anthropology* 18:1, 15–29.
- SKEGGS, BEVERLEY. 1997. "Classifying Practices: Representations, Capitals and Recognitions." Teoksessa *Class Matters*, toim. Pat Mahony & Christine Zmroczek. London: Taylor & Francis, 123–139.
- SKEGGS, BEVERLEY. 2014. *Elävä luokka*. Tampere: Vastapaino.
- STEEDMAN, CAROLYN. 1987. *Landscape for a good woman. A story of two lives*. New Brunswick, N.J.: Rutgers U.P.
- SØNDERGAARD, DORTE MARIE. 2005. "Making Sense of Gender, Age, Power and Disciplinary Position: Intersecting Discourses in the Academy." *Feminism & Psychology* 15:2, 189–208.

- TOKARCZYK, MICHELLE & ELIZABETH FAY (TOIM.). 1993. *Working Class Women in the Academy: Laborers in the Knowledge Factory*. Amherst: University of Massachusetts.
- TOMPERI, TUUKKA (TOIM.). 2009. *Akateeminen kysymys? Yliopistolain kritiikki ja kiista uudesta yliopistosta*. Tampere: Vastapaino.
- WALKERDINE, VALERIE. 2003. "Reclassifying Upward Mobility: Femininity and the neo-liberal subject." *Gender and Education* 15:3, 237-248.
- WALKERDINE, VALERIE, HELEN LUCEY & JUNE MELODY. 2001. *Growing Up Girl. Psychosocial Explorations of Gender and Class*. New York: New York University Press.
- WARNOCK, DEBORAH M. 2016. "Paradise Lost? Patterns and Precarity in Working-Class Academic Narratives." *Journal of Working-Class Studies* 1:1, 28-44.
- WENNERSTRÖM, ULLA-BRITT. 2008. "Den kvinnliga klassresan." *Tidskrift för genusvetenskap* 29:3-4, 33-55.
- WISE, SUE. 1997. "What are Feminist Academics For?" Teoksessa *Knowing Feminisms. On Academic Borders, Territories and Tribes*, toim. Liz Stanley. London: Sage, 120-131.
- YLIJOKI, OILI-HELENA. 2013. "Boundary-work between work and life in the high-speed university." *Studies in Higher Education* 38:2, 242-255.
- YLIJOKI, OILI-HELENA. 2014. "University Under Structural Reform: A Micro-Level Perspective." *Minerva* 52:1, 55-75.
- YLIJOKI, OILI-HELENA & HENRIKSSON, LEA. 2017. "Tribal, proletarian and entrepreneurial career stories: junior academics as a case in point." *Studies in Higher Education* 42:7, 1292-1308.
- YLIJOKI, OILI-HELENA & JANI URSIN. 2013. "The construction of academic identity in the changes of Finnish higher education." *Studies in Higher Education* 38:8, 1135-1149.